

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס נשים ונשיות בספרות חז"ל

פרופ' ארנון עצמון | המחלקה לתלמוד

Women and Femininity in Rabbinic Literature | 09-1039-01

הרצאה	סוג הקורס:
4 (2 ש"ש)	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
רביעי, 08:00	יום ושעה
שני, 10:00	שעת קבלה:
Arnon.atzmon@biu.ac.il	מייל מרצה:
https://lemida.biu.ac.il/course/view.php?id=81619	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

הקורס מורכב מסדרת מפגשים עם טקסטים מספרות חז"ל, העוסקים בדמויות נשיות במקרא ובחז"ל. באמצעות טקסטים אלו ננסה להציף ולחשוף את דמותה, חייה, וחוויותיה של האישה כפי שעולים בספרות חז"ל. אנו נשתמש גם בכלי המחקר הטיפוסיים למגדר – כמו אנתרופולוגיה סוציולוגיה וכד', אך זאת נעשה לאחר שנמצה את החומר תחילה בהיבטים הבסיסיים שלו הנהוגים במדעי היהדות, היינו ההיבט הפילולוגי, ההיסטורי, הרעיוני, הספרותי וכד'.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הסטודנטים ייפגשו באופן בלתי אמצעי עם מגוון טקסטים מספרות חז"ל העוסקים בדמותה ובייצוגה של האישה.
2. הסטודנטים ירכשו היכרות בסיסית עם החיבורים הרלוונטיים בספרות חז"ל.
3. הסטודנטים ייחשפו למגוון כלי מחקר עדכניים העוסקים בטקסטים אלה.

מיומנויות

1. הסטודנטים יתנסו בשימוש במגוון כלי מחקר עדכניים בתחום חקר המגדר בספרות חז"ל.
2. הסטודנטים ילמדו לנתח ולחקור באופן בסיסי טקסטים העוסקים בדמותה של האישה בספרות חז"ל.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
2-1	מבוא והגדרות (ספרות האגדה, מדעי היהדות והמגדר)			
3-4	האישה החכמה מצידן – על נשים במצוות פרו ורבו	לימוד בקבוצות	(שיר השירים רבה ופסיקתא דרב כהנא).	
5-6	מי את ברוריה? – על נשים ולימוד תורה		(מקורות תנאיים; אמוראיים; וסיפור ברוריה ברש"י).	
7-8	האישה שרקקה בעינו של ר' מאיר – על לימוד תורה ושלוש בית	לימוד בקבוצות	(ירושלמי; ויקרא רבה).	
9-10	אמא שלום ור' אליעזר – על קנאה והכלה		(מקורות תנאיים ואמוראיים).	

11-12	רבי עקיבא ורחל – רומנטיקה, בין מציאות לדמיון	לימוד בקבוצות	(תלמוד בבלי; אבות דרבי נתן).
13-14	ילתא ורב נחמן – כבוד האישה וחירותה.		מטלת ביניים
15-16	חוה ולילית		
17-18	לאה ורחל – "ועיני לאה רכות"	לימוד בקבוצות	
19-20	מרים הנביאה		
21-22	רחב – זונה או קדושה?		
23-24	בין אסתר לוושתי	לימוד בקבוצות	
25-26	חזרה וסיכום		

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מטלת ביניים בסיום סמסטר א	20% מהציון הסופי
בחינה מסכמת בתומקס	80% מהציון הסופי

דרישות הקורס

הקורס כולל מפגשים פרונטליים בהם יש חובת נוכחות. לקראת סוף סמסטר א' תתקיים מטלת ביניים במערכת הלמדא. בסוף השנה תתקיים בחינה מסכמת של כל החומר הנלמד.

דרישות קדם

אין דרישות קדם.

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה

תכני חובה מסומנים בכוכבית*

כללי:

- אלבום, יעקב, "דמויות נשים באגדת חז"ל - מודל לחיקוי?", בתוך: האשה במקורות היהדות, ירושלים: משרד החינוך והתרבות, האגף לתרבות תורנית, תשמג, ע"מ 13-26.*
- בר-אילן, מ', 'היחס לנשים בכמה ספרים מהספרות החיצונית', בית מקרא, לחלקג (תשנ"ג), עמ' 141-152.

3. ולר, שולמית, נשים ונשיות בסיפורי התלמוד, תל-אביב תשנ"ג (בקורת: טל אילן, ציון, סד (תשס"א), עמ' 537-542).
4. ולר, שולמית, נשים בחברה היהודית בתקופת המשנה והתלמוד, תל-אביב תש"ס.
5. לויין מלמד, רינה (עורכת), הרימי בכח קולך: על קולות נשיים ופרשנות פמיניסטית בלימודי היהדות, תל-אביב תשס"א.
6. Abrams, Judith Z., *The Women of the Talmud*, Northvale, New Jersey - London: Jason Aronson, 1995
7. Bar-Ilan, Meir, *Some Jewish Women in Antiquity*, Atlanta, GA: Scholars Press (Brown Judaic Studies 317), 1998.
8. Baskin, Judith, *Jewish women in historical perspective*, Detroit: Wayne State Univ. Pr., 1991.
10. Biale, Rachel, *Women and Jewish Law*, Schocken Books, New York 1984.
11. Brenner, Athalya, *The Israelite Woman*, JSOT Press, Sheffield 1985.
12. Bronner, Leila Leah, *From Eve to Esther: Rabbinic Reconstructions of Biblical Women*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 1994.
13. Fonrobert, Charlotte E., 'On Carnal Israel and the Consequences: Talmudic Studies since Foucault', *JQR*, 95/3 (2005), pp. 462-469.
14. Friedman, Th., 'The Shifting Role of Women, From the Bible to Talmud', *Judaism*, 36 (1986), pp. 479-487.*
15. Hauptman, Judith, 'Images of Women in the Talmud', Rosmary Radford Ruether (ed.), *Religion and Sexism*, Simon and Schuster, New York 1974, pp. 184-212.*
16. Hauptman, Judith, "Feminist perspectives on rabbinic texts", *Feminist Perspectives on Jewish Studies* (1994) 40-61 1994.
17. Ilan, Tal, *Jewish Women in Greco-Roman Palestine*, J.C.B. Mohr, Tuebingen 1995.
18. Ilan, Tal, 'Women's Studies and Jewish Studies - When and Where do They Meet?', *Jewish Studies Quarterly*, 3 (1996), pp. 162-173.*
19. Wegner, Judith Romney, *Chattel or Person: The Status of Women in the Mishnah*, Oxford University Press, New York - Oxford 1988.

מקורות וביבליוגרפיה נבחרת לכל יחידה:

א. האישה מצידן

1. בויארין, דניאל, הבשר שברוח: שיח המיניות בתלמוד (תרגום מאנגלית עדי אופיר), תל אביב: עם עובד, 1999, עמ' 53-63.*
2. עדיאל שרמר, זכר ונקבה בראם: הנישואים בשלהי ימי הבית השני ובתקופת המשנה והתלמוד, ירושלים: מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, תשס"ד (2003), עמ' 312-321.*
3. Satlow, Michael L, *Jewish marriage in antiquity*, Princeton University Press, 2001.
4. Satlow, Michael L., "One who loves his wife like himself": love in rabbinic marriage, *Journal of Jewish Studies*, 49,1 (1998) 67-87.*
5. ליברמן, ש', תוספתא כפשוטה, מועד, עמ' 723.
6. קוסמן, א', "אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך" הארץ, 9.5.97 (16.5 תגובה); פאוסט, שמואל, "חלון ההזדמנויות של רשב"י", הארץ, 23.5.97

ב. מעשה בברוריה.

1. בן שחר, ברוריה, "דמותה של ברוריה ומשמעותה לדורות", שירת עלמות (תשסג-תשסד) 255-265. בקון, ברנדה, כיצד נספר את סיפור סוף חייה של ברוריה?, להיות אשה יהודייה ב (2003) 2121-130. 3. לביא, משה, "קבלת האחר והאחרות: תהליכי הבלטה וטשטוש בסיפורי חז"ל", משלב לז (תשסב) 75-114.
 4. מוניקנדס, יפעת, "ברוריה כדמות אנלוגית-ניגודית לרבי מאיר דרך אגדה ב (תשנט) 37-63.
 5. לוין, יעל, "בין לילית לברוריה", מבוע כח (תשנו) 89-96.
 6. מיטלמן, חגית, "רחל אשת ר' עקיבא וברוריה אשת ר' מאיר כמודל לחיקוי", הגיגי גבעה ב (תשנד) 49-59.
 7. שנהר, עליזה, "לעממיותה של אגדת ברוריה אשת רבי מאיר", מחקרי המרכז לחקר הפולקלור ג (תשלג) 227-223.
 8. דניאל בויארין, 'דיאכרוניה מול סינכרוניה: מעשה דברוריא', מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי יא-יב (תש"ן), עמ' 7 – 17*.
 9. הנ"ל, הבשר שברוח, עמ' 187–183*.
10. Hartman, Tova, "Beruriah said well": the many lives (and deaths) of a Talmudic social critic, *Prooftexts* 31,3 (2012) 181-209
 11. Goodblatt, David, "The Beruriah traditions," *Journal of Jewish Studies* 26 (1975) 68-85. *
 12. Ilan, Tal, 'The Quest for the Historical Beruriah, Rachel and Imma Shalom', *AJS Review*, 22/1 (1997), pp. 1-17*

ג. האישה שרקקה בעינו של ר' מאיר.

1. דניאל בויארין, הבשר שברוח, עמ' 189–188*.
 2. קוסמן, אדמיאל, מסכת נשים: חוכמה, אהבה, נאמנות, תשוקה, יופי, מין, קדושה: קריאה בסיפורים תלמודיים ורבניים ושני מדרשי שיר, ירושלים: כתר, 2007, עמ' 184–178. *
3. Hasan-Rokem, Galit, *Tales of the neighborhood: Jewish narrative dialogues in late antiquity*, Berkeley: University of California Press, 2003, pp. 55–85.*

ד. ילתא.

1. קוסמן, אדמיאל, מסכת נשים: חוכמה, אהבה, נאמנות, תשוקה, יופי, מין, קדושה: קריאה בסיפורים תלמודיים ורבניים ושני מדרשי שיר, ירושלים: כתר, 2007, עמ' 177–171. *
 2. ולר, שולמית, נשים בחברה היהודית בתקופת המשנה והתלמוד, תל-אביב תש"ס, עמ' 187–186*.
3. Adler, Rachel, *Feminist Folktales of Justice*, pp. 40.

ה. רחל אשת ר' עקיבא

1. בויארין, דניאל, "הנזיר הנשוי: האגדה הבבלית כעדות לתמורות בהלכה הבבלית", בתוך: אשנב לחייהן של נשים בחברות יהודיות (תשנ"ה), עמ' 77-93.
 2. שנאן, אביגדור, "שלוש נשותיו של רבי עקיבא", מסכת ב (תשסד), עמ' 11-25*.
3. Friedman, Shamma Yehuda, "A good story deserves retelling: the unfolding of the Akiva legend", *JSIJ* 3 (2004) 55-93.*

4. Tal Ilan, "The Quest for the Historical Beruriah, Rachel and Imma Shalom", AJS Review, 22/1, pp. 1-17.

ו. הנשים המקראיות

1. קוסמן, אדמיאל, "האשה כ'צלע' של הגבר: על פרשנות המקרא והשלכותיה הרעיוניות והמעשיות על מעמד האשה באגדה ובהלכה", בתוך: החיים כמדרש (2004) 168-183
2. שנאן, אביגדור, "חווה וחויא: על האישה והנחש בפרדס האגדה", בתוך: מגוון דעות והשקפות בתרבות ישראל ח (תשנח) 49-65 *
3. דנאי, שפרה, האשה בספור המקראי ובאגדות חז"ל, בבראשית רבה ובתלמוד: כיצד נתן ללמוד על יחס חז"ל לאשה מתוך יחסם לדמיות המקראיות, חווה שרה ודבורה, דיסרטציה (מ.א.), אוניברסיטת תל-אביב, 1987.
4. קרא-איונוב קניאל, רות, "חווה, איילה ונחש - עלילות אחרית וראשית, מיתוס ומגדר", קבלה 21 (תשע) 255-309
5. נעם זהר, "דמותו של אברהם וקולה של שרה במדרש בראשית רבה", אברהם אבי המאמינים (תשס"ב) 71-85.
6. כהן, גבריאל חיים, "רחל ולאה: האישה כרעיה והאישה כאם", על הפרק 16 (תשנט) 58-66 *
7. שמש, יעל, "דמותה של רחל: מרעיה אהובה לאם האומה", עיוני מקרא ופרשנות ט (תשסט) 81-110 *
8. גרוסמן, אברהם, "בין מרים למריה: כיצד הייתה מרים לדמות האישה האידיאלית בספרות חז"ל?", בתוך: תפארת לישראל (תש"ע) 183-194 *
9. בלידשטיין, יעקב, "מדרשי עמרם ומרים", בתוך: שפע טל (תשס"ד) 1-12
10. Blidstein, Gerald J., In the rabbis' garden: Adam and Eve in the midrash, Northvale, N.J.: Aronson, 1997.
11. Lachs, Samuel Tobias, "The Pandora-Eve motif in rabbinic literature," Harvard Theological Review 67,3 (1974) 341-345
12. Boyarin, Daniel, "Different Eves: myths of female origins and the discourse of married sex," in: Carnal Israel (1993) 77-106
13. Tohar, Vered, "Abraham and Sarah in Egypt (Genesis 12:10-20): sexual transgressions as apologetic interpretations in post-biblical Jewish sources," Women in Judaism 10,1 (2013) 14 pp.
14. Porton, Gary G., "How the rabbis imagined Sarah: a preliminary study of the feminine in Genesis Rabbah," A Legacy of Learning (2014) 192-209
15. Dresner, Samuel H., "Rachel and Leah," Judaism 38,2 (1989) 151-159
16. Steinmetz, Devora, "A portrait of Miriam in rabbinic Midrash," Prooftexts 8,1 (1988) 35-65*